

Advies

**“Verantwoord en duurzaam ondernemen
op Aruba”**

Juni 2024

De Sociaal Economische Raad

De Sociaal Economische Raad (SER) is een bij landsverordening ingesteld onafhankelijk overleg- en adviesorgaan dat de regering adviseert over allerlei belangrijke onderwerpen van sociaal-economische aard.

In de SER hebben vertegenwoordigers van werknemers- en werkgeversorganisaties en onafhankelijke deskundigen zitting. De leden van de SER bespreken allerhande aangelegenheden op sociaal-economisch gebied en brengen hierover gevraagd en ongevraagd adviezen, nota's en rapporten uit.

Met de instelling van de SER heeft de overheid het mogelijk gemaakt voor sociale partners om zich vrijelijk en ongebonden, gevraagd of ongevraagd uit te spreken over het sociaal economische beleid.

De adviezen, rapporten en nota's van de SER zijn, nadat zij door de regering openbaar zijn gemaakt, digitaal verkrijgbaar bij de SER.

Contactgegevens van de SER

Adres : L.G. Smith Boulevard 134
Oranjestad
Aruba
Telefoon : 00297-5832713
Fax: : 00297-5838956
E-mail : info@ser.aw
Website : www.ser.aw

Inhoudsopgave

Inleiding.....	2
1. Gehanteerde begrippen door de Raad	3
2. Omvang van ondernemen op Aruba	9
3. “Entrepreneurs development policy for Aruba 2018-2021”.....	10
4. Belemmeringen en bezorgheden voor ondernemerschap op Aruba	12
5. Huidige stimulerende maatregelen voor ondernemerschap op Aruba	14
6. Conclusies en aanbevelingen	17

Inleiding

De economie van Aruba is heel sterk afhankelijk van het toerisme, hetgeen veruit de belangrijkste bron van inkomsten en werkgelegenheid is¹. Het stimuleren van verantwoord en duurzaam ondernemen op Aruba kan een belangrijke rol spelen in het stimuleren van economische groei, het creëren van meer werkgelegenheid dan op het moment bestaat en het diversifiëren van de lokale economie. Dit zou ook goed aansluiten op de huidige trend onder de nieuwe werkende generatie om steeds onafhankelijker/dus niet in (vaste) loondienst te zijn, bijvoorbeeld zzp'ers, eigenaren van eenmanszaken en op het projectmatige basis als consultants willen werken.

Ondernemerschap op Aruba kan tevens grotendeels bijdragen aan het behalen van meerdere 'Sustainable Development Goals' (SDG's)² en vice versa kunnen inspanningen om de SDG's te bereiken een gunstig klimaat creëren voor ondernemerschap op Aruba. De SDG's die met ondernemerschap op Aruba te maken hebben, zijn:

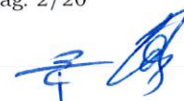
- Doel 8: waardig werk en economische groei;
- Doel 9: industrie, innovatie en infrastructuur;
- Doel 12: verantwoorde consumptie en productie.

De Raad is van mening dat het belangrijk is om verantwoord en duurzaam ondernemerschap op Aruba te stimuleren aangezien dit bijdraagt aan een veerkrachtige, welvarende en rechtvaardige samenleving, zowel op korte als op lange termijn. De Raad heeft ten behoeve hiervan het volgende SER-advies "*Verantwoord en duurzaam ondernemen op Aruba*", opgesteld.

Dit SER-advies is als volgt opgebouwd: in hoofdstuk 1 wordt een korte uitleg/omschrijving gegeven van de begrippen ondernemen en ondernemerschap, die door de Raad gehanteerd worden. Vervolgens wordt in hoofdstuk 2 de omvang van de bedrijfsregistraties per jaar op Aruba gepresenteerd. Verder wordt in hoofdstuk 3 een weergave van het beleidsdocument "Entrepreneurs development policy for Aruba 2018-2021" getoond. In hoofdstuk 4 worden de belemmeringen en beperkingen van ondernemerschap op Aruba weergegeven. Hoofdstuk 5 geeft enkele huidige stimulerende maatregelen ten behoeve van het ondernemerschap op Aruba aan. Tot slot worden in hoofdstuk 6 de conclusies en het advies van de Raad gepresenteerd.

¹<https://www.ser.aw/pages/het-aantrekken-toeristen-met-een-relatief-hoog-bestedbaar-inkomen-juli-2018/>

²<https://sdgaruba.com/pages/>

1. Gehanteerde begrippen door de Raad

In dit hoofdstuk wordt een korte uitleg over het door de Raad gehanteerde begrippen gegeven.

Ondernemen

Ondernemen kan beschreven worden als een proces van continu zoeken, identificeren en uitvoeren van bedrijfsopportunities die kunnen leiden tot nieuwe economische activiteiten³. Ondernemen kan verschillende vormen aannemen, namelijk van kleine 'start-ups' en familiebedrijven tot grote bedrijven die innovatie en ondernemerschap bevorderen (ondernemersactiviteiten binnen een gevestigde organisatie). Ondernemers zijn personen die door de commercialisering van nieuwe ideeën nieuwe waarde creëren in een markteconomie⁴.

Ondernemerschap

Ondernemerschap is een meer specifieke term die verwijst naar de kwaliteiten, eigenschappen en vaardigheden die nodig zijn om een ondernemer te zijn. Dit omvat onder andere het maken van een businessplan, het verkrijgen van financiering, het ontwikkelen van producten of diensten, marketing, het beheren van financiën, het aannemen van werknemers en het navigeren door wettelijke/regelgevende vereisten. Ondernemerschap houdt in dat men risico's neemt en kansen benut in de zoektocht naar het creëren van waarde en het genereren van winst binnen de markt. Ondernemerschap wordt vaak gezien als een noodzakelijke voorwaarde voor economische ontwikkeling en groei⁵.

Ondernemerschap omvat de volgende elementen^{6 7 8}:

Innovatie: ondernemen omvat de volgende elementen en brengt doorgaans nieuwe en innovatieve ideeën, producten of diensten op de markt. Middels ondernemen worden problemen opgelost, onvervulde behoeften vervuld of iets nieuws gecreëerd.

Risico's nemen: ondernemen brengt een zekere mate van risico met zich mee. Ondernemen is, bereid zijn tijd en middelen in ideeën te investeren, zelfs als er sprake is van onzekerheid en mogelijke mislukkingen.

³ Ukcama, S., & Saadat, z. nood aan ondersteuning bij het ondernemen voor 18-25-jarigen. Het verschil in ondernemingsfase & de invloed van opleidingsachtergrond.

⁴ Stam, E. (2013). De Nederlandse ondernemerschap paradox. *Dirk Scheele, Marloes de Graaf-Zijl en Pierre Koning*, 21.

⁵ idem 3.

⁶ BAAN, R. (2019). Ondernemerschap.

⁷ Welter, F. (2019). The power of words and images: Towards talking about and seeing entrepreneurship and innovation differently. A research agenda for entrepreneurship and innovation, 179-196.

⁸ Naudé, W. (2008). Entrepreneurship in economic development.

Beheer van hulpbronnen: bij ondernemen moeten verschillende hulpbronnen effectief worden beheerd, waaronder financieel kapitaal, menselijk kapitaal (zoals werknemers of partners), tijd en technologie.

Eigendom en controle: ondernemers hebben doorgaans een aanzienlijk belang in hun bedrijf en streven er doorgaans naar om eigen baas te zijn, waardoor ze de controle over de besluitvorming behouden.

Doorzettingsvermogen: ondernemen is een uitdaging en ondernemers worden vaak geconfronteerd met obstakels en tegenslagen.

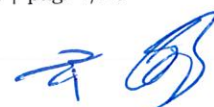
Aanpassingsvermogen: ondernemers moeten zich kunnen aanpassen en openstaan voor verandering. Marktomstandigheden, klantvoorkeuren en technologie kunnen snel evolueren waardoor moeten ze dus hun strategieën dienovereenkomstig moeten kunnen aanpassen.

Netwerken: het opbouwen van een sterk netwerk is waardevol zijn voor ondernemers. Netwerken biedt mogelijkheden voor mentorschap, partnerschappen, financiering en markttoegang.

Naleving van wet- en regelgeving: ondernemers moeten omgaan met verschillende wettelijke/regelgevende vereisten, waaronder bedrijfsregistratie, vergunningen, licenties en bescherming van het intellectuele eigendom.

Ondernemerschap en MKB

Ondernemerschap en MKB zijn gerelateerde concepten, maar hebben duidelijke verschillen. MKB verwijst naar Midden- en kleinbedrijf, MKB'er(s), welke bestaande bedrijven zijn die binnen bepaalde omvang- en omzetrempels vallen. De specifieke criteria voor het definiëren van MKB'er(s) variëren per land, maar ze worden over het algemeen gekenmerkt door hun kleinere schaal in vergelijking met grote ondernemingen. MKB'er(s) daarentegen zijn bestaande bedrijven op kleinere schaal, die al dan niet het ondernemerschap betrekken in hun lopende activiteiten. Ondernemers kunnen eigenaren van MKB'er(s) worden, maar niet alle eigenaren van MKB'er(s) zijn per definitie ondernemers. Niet alle MKB'er(s) zijn innovatief, en niet alle innovatieve, MKB'er(s) innoveren op dezelfde manier; de kennis- en innovatiebehoefte van deze bedrijven zijn ook divers.

Op Aruba wordt het aantal werknemers gebruikt als richtlijn om te bepalen of een bedrijf als een MKB wordt beschouwd (Zie tabel 1).

Tabel 1 Definitie gebruik voor MKBer'(s) op Aruba

Bedrijf	Aantal Werknemers
Micro	0-2
Klein	3-9
Medium	10-49
Groot	50 en meer

Bron: "Entrepreneurs development policy for Aruba 2018-2021"

Verantwoord en duurzaam ondernemen

Met verantwoord en duurzaam ondernemen wordt bedoeld de haalbaarheid/bestendigheid/standvastigheid/zelfvoorzienendheid van een onderneming. Enkele belangrijke aspecten (die overwogen en/of beoordeeld dienen te worden) die van invloed kunnen zijn op de duurzaamheid/haalbaarheid van een onderneming⁹:

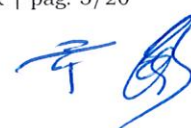
Marktanalyse: het uitvoeren van een grondig onderzoek naar de vraag van het product of de dienst die men wenst aan te bieden. Het identificeren van de doelmarkt alsmede het analyseren van concurrenten en mogelijke markttrends die invloed kunnen hebben op het bedrijf, vormen een cruciaal aspect van dit proces.

Financiële haalbaarheid: het opstellen van een uitgebreide financiële prognose is van belang om zowel de initiële opstartkosten als de lopende bedrijfsuitgaven te bepalen, naast het inschatten van de verwachte inkomsten. Een zorgvuldige beoordeling om na te gaan of het bedrijf op zowel korte als lange termijn winstgevend kan zijn, is van cruciaal belang.

Technische haalbaarheid: indien het bedrijf afhankelijk is van technologie, dient men zorgvuldig te beoordelen of de vereiste technologieën beschikbaar zijn en/of deze tegen een redelijke kostprijs kunnen worden geïmplementeerd.

Juridische/regelgevende haalbaarheid: het is van cruciaal belang dat men volledig op de hoogte is van alle relevante wet- en regelgeving (rechten en plichten) die betrekking hebben op het bedrijfstype en -sector. Dit omvat

⁹ Smith, Janet, et al. *Entrepreneurial finance: strategy, valuation, and deal structure*. Stanford University Press, 2011.

aspecten zoals vergunningen, licenties, belastingen en eventuele specifieke regels of voorschriften die de bedrijfsactiviteiten kunnen beïnvloeden.

Operationele haalbaarheid: het analyseren van de uitvoerbaarheid van het bedrijfsidee is van cruciaal belang in de praktijk. Deze analyse omvat het beoordelen van de beschikbaarheid van middelen, het vermogen om de benodigde activiteiten uit te voeren en het effectief managen van operationele uitdagingen.

Risicobeoordeling: het identificeren van potentiële risico's en obstakels die het bedrijf zouden kunnen beïnvloeden, zoals marktvolatiliteit, concurrentie, operationele problemen of veranderingen in regelgeving. Het ontwikkelen van strategieën om deze risico's te beheersen of te minimaliseren is hierdoor van belang.

Bedrijfsstructuur

Het kiezen van de juiste bedrijfsstructuur is van cruciaal belang voor de efficiëntie en het succes van de onderneming. Er zijn namelijk diverse rechtsvormen. De meest voorkomende rechtsvormen¹⁰ op Aruba zijn:

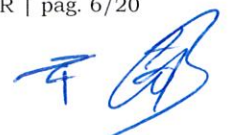
- Eenmanszaak;
- Maatschap;
- Vennootschap Onder Firma (VOF);
- Naamloze Vennootschap (N.V.);
- Vennootschap met Beperkte Aansprakelijkheid (VBA).

Eenmanszaak

Bij een eenmanszaak drijft de eigenaar de onderneming alleen. Dat is het geval wanneer iemand zijn zelfstandig beroep alleen uitoefent of de enige eigenaar van het bedrijf is. De eigenaar kan met een eenmanszaak ook personeel in dienst hebben, maar kan niet bij zichzelf in dienst zijn.

Als de eigenaar aan de eisen voor het ondernemerschap voldoet, is hij voor de inkomstenbelasting ondernemer. Ook voor de BBO/BAVP/BAZV is hij ondernemer en zijn de BBO/BAVP/BAZV regels op hem van toepassing. Aangezien de eenmanszaak geen rechtspersoon is, is de eigenaar zelf aansprakelijk voor de schulden van de onderneming. Als hij personeel in dienst neemt, krijgt hij te maken met loonheffingen.

¹⁰ <https://www.impuesto.aw/welke-rechtsvorm-kiest-u>

Maatschap

In een maatschap oefent men in samenwerking met anderen, de maten, een vrij beroep uit, bijvoorbeeld een tandartsenpraktijk. Aan een maatschap moet een samenwerkingsverband ten grondslag liggen. Elke maat uit de maatschap die aan de criteria voor ondernemerschap voldoet, is voor de inkomstenbelasting ondernemer. Voor de BBO/BAVP/BAZV is de maatschap de ondernemer en zijn de BBO/BAVP/BAZV regels op de maatschap van toepassing.

De maatschap is geen rechtspersoon, dus elke maat is ten aanzien van schuldeisers voor een gelijk deel aansprakelijk voor alle schulden van de maatschap. Er kan echter ook worden afgesproken dat de maten aansprakelijk zijn naar evenredigheid van hun aandeel in de maatschap. Als de maatschap personeel in dienst neemt, krijgt de maatschap te maken met loonheffingen. Ten aanzien van schulden voor de loonbelasting zijn de maten hoofdelijk aansprakelijk, dat wil zeggen elke maat voor de gehele schuld.

Vennootschap onder firma (VOF)

Bij een vennootschap onder firma (vof) beginnen meerdere personen (de firmanten of vennoten) samen een bedrijf. Elke vennoot die aan de eisen voor ondernemerschap voldoet, geldt voor de inkomstenbelasting als ondernemer. Voor de BBO/BAVP/BAZV is de vof als geheel ondernemer en zijn de vennoten voor de BBO geen ondernemer.

Als de vof personeel in dienst neemt, krijgt de vof te maken met loonheffingen. De vof is geen rechtspersoon. Elke vennoot is hoofdelijk aansprakelijk voor het geheel van alle schulden van de vof, ook voor de loonbelastingsschulden.

Naamloze Vennootschap (N.V.)

Een N.V. wordt uitsluitend met anderen opgericht. Voor de oprichting van een N.V. schakelt men een notaris in. In de notariële akte wordt onder meer vastgelegd hoeveel aandelen elk van de oprichters in de N.V. krijgt. De oprichters moeten kapitaal inbrengen in de N.V.

De N.V. wordt beschouwd als ondernemer. Zo is de N.V. voor de BBO ondernemer en zijn de BBO regels op de N.V. van toepassing. Ook betaalt de N.V. winstbelasting over de winst.

Als de N.V. personeel in dienst neemt, krijgt de N.V. te maken met loonheffingen. Een N.V. is in principe zelf aansprakelijk voor haar schulden. De bestuurders van de N.V. kunnen hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de loonbelasting- en winstbelastingsschulden.

Vennootschap met Beperkte Aansprakelijkheid (VBA).

De vennootschap met beperkte aansprakelijkheid is een rechtspersoon met een in een of meer aandelen verdeeld kapitaal, die als zodanig is opgericht of door omzetting is gevormd. De aandelen luiden op naam.

De VBA is een normaal belastingplichtig lichaam, net zoals de N.V. De positie van de aandeelhouders van een VBA is gelijk aan de positie van aandeelhouders van een N.V.

Bij het kiezen van de rechtsvorm zijn er consequenties aan verbonden, zoals wanneer de ondernemer zelf het bedrijf beheert of samen met anderen ingeval van een VOF, dan is deze ondernemer persoonlijk aansprakelijk voor de schulden van de onderneming. Bij een rechtspersoon zoals een N.V. is de ondernemer in principe niet persoonlijk (als aandeelhouder) aansprakelijk, maar is de rechtspersoon zelf aansprakelijk.¹¹ De rechtsvorm is niet alleen van belang voor de aansprakelijkheid, maar is ook van invloed op de belastingverplichtingen.

¹¹ Idem 10.

2. Omvang van ondernemen op Aruba

Om een beeld te schetsen van de omvang van de bedrijven die per jaar geregistreerd worden, zijn de cijfers van de Kamer van Koophandel en Nijverheid (KvK) Aruba gebruikt (zie tabel 2).

Tabel 2: Veranderingen in de handelssector KvK Aruba

Jaar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal bedrijven	13,770	14,843	16,027	17,442	18,941	19,750
Nieuwe registratie	947	981	1,034	1,300	1,364	1,539
Geannuleerd of geliquideerd	-811	-767	-651	-788	-733	-753
Netto wijziging	136	214	383	512	631	786
Nieuwe registratie		3,6%	5,4%	25,7%	4,9%	12,8%
Geannuleerd of geliquideerd		-5,4%	-15,1%	21,0%	-7,0%	2,7%

Bron: KvK Aruba 2023

In 2023 zijn er in totaal 1539 nieuwe bedrijven geregistreerd. Het aantal nieuwe registraties dat is waargenomen is in 2023 groter dan in 2022. In 2023 zijn er in totaal 753 bedrijven geannuleerd of geliquideerd, terwijl in 2022 er 733 bedrijven geannuleerd of geliquideerd zijn. Volgens de tabel is er een constante groei te zien in het aantal nieuwe registraties met een piek in 2021 (25,7%) en een verdere opmerkelijke groei in 2023 (12,8%).

De constante groei in de afgelopen jaren duidt op een toenemend ondernemersklimaat op Aruba, maar dit geeft geen volledig beeld van de levensvatbaarheid of (financiële) gezondheid van deze ondernemingen.

3. “Entrepreneurs development policy for Aruba 2018-2021”

De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI) heeft in opdracht van de regering van Aruba en in het kader van ondernemerschap, het beleidsdocument “Entrepreneurs development policy for Aruba 2018-2021” ontwikkeld met als doel om: “een omgeving te creëren waarin bedrijven worden gestimuleerd om deel te nemen in de economie van Aruba en groei te genereren, zodat ze op een zinvolle manier kunnen bijdragen aan een diversificatie van de economie door het creëren van banen en welvaart”.

In dit beleidsdocument wordt de nadruk gelegd op de MKB's¹² op Aruba aangezien zij ongeveer 4.000 bedrijven op Aruba behelzen/omvatten. Volgens dit beleidsdocument vertegenwoordigen deze MKB's 97% van alle actieve bedrijven, 52% van de werkgelegenheid in de particuliere sector en 52% van het totale bedrag aan lonen en salarissen in de particuliere sector.

Dit beleidsdocument hanteert een holistische benadering van het MKB bij het cultiveren van een omgeving waarin bedrijven kunnen groeien en deelnemen. Tevens wordt in dit rapport een beeld geschetst over de MKB-sector op Aruba en een vergelijking getrokken hierin met de OCT-regio¹³. Vervolgens worden in dit beleidsdocument verschillende uitdagingen gepresenteerd, namelijk:

- Gebrek aan onderwijs en training voor het MKB, evenals onderwijsafstemming op de arbeidsmarkt;
- Gebrek aan institutioneel en regelgevend kader; volgens het beleidsdocument bestaat er geen specifieke wetgeving met betrekking tot de ontwikkeling van Arubaanse MKB's;
- "Kosten van zakendoen" in Aruba is hoog aangezien het oprichten van een nieuw bedrijf kan lang duren en ingewikkelde procedures bij meerdere overheidsinstanties met zich meebrengen;
- Gebrek aan ondersteunende diensten voor MKB's en 'start-ups';
- Gebrek aan toegang tot krediet/financiering;
- Er is een tekort aan informatie over de voordelen van milieuvriendelijke en duurzame praktijken zoals de blauwe economie¹⁴;
- Onzekerheden en gebrek aan betrokkenheid van ervaren management spelen een belangrijke rol bij het verminderen van internationale activiteiten. MKB's worden geconfronteerd met interne en externe

¹² Midden- en kleinbedrijven - Op Aruba wordt aantal werknemers als definitie gebruikt voor MKB'(s): (Micro 0-2), (Klein 3-9), (Medium 10-49 en (Groot 50 en meer).

¹³ OCTs: Caribbean Overseas Countries and Territories (SMEs Sector in Aruba and the OCT Region, pagina 12) “Entrepreneurs development policy for Aruba 2018-2021”

¹⁴ De blauwe economie omvat verschillende sectoren, waaronder visserij, toerisme, havens, scheepvaart, scheepsbouw, transport en ook nieuwe opkomende activiteiten.

uitdagingen wanneer ze onzeker zijn over welke markten (gebrek aan expertise) ze moeten betreden en/of welke methoden ze moeten gebruiken (exporteren, licentiëren, joint venture en directe investeringen enz.);

Tevens worden bestaande kansen en het ideale scenario van Arubaanse MKB's in voornoemde beleidsdocument gepresenteerd met daarbij aanbevelingen die de genoemde uitdagingen aanpakken. Tot slot wordt het beleidskader besproken, welke verder zal worden uitgewerkt en het actieplan gepresenteerd.

De DEZHI heeft aangegeven dat vanwege de pandemie de implementatie van dit beleidsdocument niet volledig tot stand is gekomen en dat de uitvoering hiervan niet volledig is gerealiseerd en vertraging heeft opgelopen. Door deze onvoorziene omstandigheden is helaas de vooruitgang van deze beleidsinitiatieven belemmerd.

De DEZHI heeft verder aangegeven voornemens te zijn om voornoemd beleidsdocument in 2024 te herzien en bij te werken. Het doel is om dit proces te doorlopen in samenwerking met alle relevante stakeholders. Hierbij zal worden geëvalueerd wat er al is bereikt en welke aanpassingen nodig zijn in de hernieuwde versie.

4. Belemmeringen en bezorgeden voor ondernemerschap op Aruba

Dit hoofdstuk belicht enkele belemmeringen die naar voren zijn gekomen tijdens gesprekken met verschillende instanties/organisaties inzake het verantwoord en duurzaam ondernemen op Aruba. Tevens worden (indien van toepassing) de verschillende belemmeringen die naar voren zijn gekomen in het beleidsdocument “Entrepreneurs development policy for Aruba 2018-2021” meegenomen.

Belemmeringen:

Gebrek aan toegankelijke en uitgebreide informatie: het gebrek aan informatie over het opstarten van een bedrijf op Aruba kan ondernemers ontmoedigen of vertragen in hun plannen om met een eigen onderneming te beginnen. Dit tekort aan informatie kan verschillende aspecten van het oprichtingsproces betreffen, zoals wettelijke vereisten, procedures voor het verkrijgen van vergunningen en licenties, belastingregels, financieringsmogelijkheden en algemene zakelijke praktijken en strategieën die relevant zijn voor de Arubaanse markt. Ondanks dat er verschillende informatie op verschillende plekken beschikbaar is, bestaat er nog steeds een kloof in de toegankelijkheid en de beschikbaarheid tot deze informatie. Deze kloof kan het gevolg zijn van verschillende factoren, zoals de versnippering van beschikbare informatiebronnen, onduidelijke communicatiekanalen, taalbarrières, of gewoonweg niet weten waar de benodigde informatie te verkrijgen is.

Gebrek aan toegang tot financiering: het verkrijgen van financiering voor startende ondernemers kan een uitdaging zijn. Hoewel er verschillende manieren zijn om tot financiering te komen, blijkt er toch een tekort te zijn aan toegankelijke financiering. Het ontbreken van lokale investeerders en het risicokapitaal kunnen de groei van ondernemingen belemmeren.

Gebrek aan kennis en vaardigheden: er is een gebrek aan kennis en vaardigheden voor zowel nieuwe als bestaande ondernemers op Aruba. Hoewel verschillende cursussen en trainingen worden aangeboden, blijft er toch een tekort aan kennis en vaardigheden over ondernemerschap bestaan. Het opleiden en ontwikkelen van ondernemers en werknemers met de juiste vaardigheden en kennis is van cruciaal belang voor het succes van bedrijven op Aruba.

Marktomvang: vanwege de relatief kleine omvang van de markt op Aruba kunnen sommige bedrijven beperkte groeimogelijkheden ervaren. Bedrijven die zich richten op export moeten daarom markten buiten Aruba verkennen om hun groeipotentieel te vergroten.

Regelgeving en bureaucratie: ondernemers op Aruba kunnen te maken krijgen met complexe regelgeving en bureaucratische procedures oftewel ‘red tape’ bij het opzetten en het draaien van een bedrijf. Dit kan leiden tot vertragingen en extra kosten. Volgens het beleidsdocument “Entrepreneurs development policy for Aruba 2018-2021” zijn de kosten van zakendoen op Aruba namelijk hoog aangezien het oprichten van een nieuw bedrijf lang kan duren en ingewikkelde procedures met zich meebrengt bij meerdere overheidsinstanties.

Gebrek aan fiscale voordelen: het ontbreken van fiscale voordelen voor ondernemers kan zeker een belangrijke belemmering vormen. Fiscale voordelen kunnen ondernemers namelijk aanmoedigen, ondersteunen en /of helpen om de financiële lasten te verlichten. Volgens het beleidsdocument “Entrepreneurs development policy for Aruba 2018-2021” bestaan er geen specifieke fiscale prikkels met betrekking tot de ontwikkeling van Arubaanse ondernemers. Sinds 1 augustus 2023 geldt er een regeling voor eenmanszaken die jaarlijks een bedrijfsomzet hebben van AWG 50.000 of minder, waarbij deze ondernemers volgens de wet vrijgesteld worden van de verplichting om aangifte te doen en belasting te betalen over bedrijfsomzetten (BBO), de belasting additionele voorzieningen projecten (BAVP) en de bestemmingsheffing AZV (BAZV). Echter is dit is nog steeds onvoldoende voor wat betreft fiscale prikkels.

Ongelijke behandeling

Bestaande regeling voor eenmanszaken die jaarlijks een bedrijfsomzet hebben van AWG 50.000 of minder waarbij deze ondernemers volgens de wet vrijgesteld worden van de verplichting om aangifte te doen en belasting te betalen, welke een vorm is van ongelijke behandeling van ondernemers. Verschillende rechtsvormen van ondernemingen zoals VBA/ NV en eenmanszaken hebben niet dezelfde voordelen. Tevens zijn er bepaalde verplichtingen bij VBA's die eenmanszaken niet hebben.

Gebrek aan sociale zekerheid: eenmanszaken of aandeelhouders die meer dan 50% van het bedrijf bezitten ofwel Directeur-Grootaandeelhouder (hierna DGA) genoemd, hebben geen mogelijkheid om zich bij de Sociale Verzekeringsbank (SVb) te registreren, aangezien er geen autoriteit op dit gebied bestaat ten behoeve van de handhaving tussen de onderneming en DGA. Dit resulteert in een gebrek aan sociale zekerheid zoals ziekteverzekering en zwangerschapsverlof en arbeidsongeschiktheid enzovoorts, voor deze individuen.¹⁵ Volledigheidshalve wil de Raad aangeven dat DGA niets zegt over de grote van het bedrijf.

¹⁵ <https://www.svbaruba.org/2021/12/08/ahustacion-maneho-director-accionista-mayoritario-entrante-promo-di-januari-2022/>

5. Huidige stimulerende maatregelen voor ondernemerschap op Aruba

In dit hoofdstuk volgt een korte uitleg over bestaande de stimulerende maatregelen zoals fiscale ‘incentives’ en instanties/organisaties die zouden kunnen bijdragen aan het stimuleren van ondernemerschap op Aruba

Fiscale Maatregelen voor de kleine ondernemer

Zoals eerder vermeld, kunnen eenmanszaken die jaarlijks een bedrijfsomzet van AWG 50.000 of minder hebben, volgens de wet worden vrijgesteld van de verplichting om aangifte te doen en belasting te betalen over BBO, BAVP en BAZV. Deze ondernemers worden niet geregistreerd voor de BBO, BAVP en de BAZV en hoeven dus geen aangifte in te dienen of betalingen te doen.¹⁶

Algemene informatie en ondersteuning aan bedrijven

De Kamer van Koophandel en Nijverheid van Aruba (KvK) is een organisatie die verantwoordelijk is voor het registreren en ondersteunen van bedrijven op Aruba. De KvK biedt verschillende diensten aan, waaronder bedrijfsregistratie en het verstrekken van informatie aan ondernemers in de vorm van consultaties en cursussen.

Iniciativa pa Desaroyo di Empresa Arubano (IDEA) is een ‘business development center’ dat gratis hulp en begeleiding biedt aan bestaande en potentiële ondernemers. Deze diensten worden aan ondernemers verleend wanneer zij met uitdagingen worden geconfronteerd, zoals basiskennis van het bedrijfsleven, toegang tot krediet, technologie, marketing en andere bestaande regelgeving. IDEA helpt ondernemers vanaf het begin en gedurende het proces bij het opstarten van een bedrijf door uitgebreide informatie en begeleiding te bieden. Via workshops, webinars en bedrijfscursussen biedt IDEA starters en bestaande ondernemers de benodigde informatie en begeleiding voor een succesvol bedrijf. IDEA biedt ook een project aan kinderen, ‘Kidpreneur\$ with BIG Ideas’, waarbij dit project bij een totaal van 9 Traimerdia’s¹⁷ uitgevoerd wordt. Het doel van dit project is om kinderen op een zeer jonge leeftijd ‘entrepreneurship’ te leren.

Alternatieve kredietverstrekking

Qredits is in 2009 gestart als alternatieve kredietverstrekker voor ondernemers in Nederland. Qredits heeft als stichting een doel dat wezenlijk anders is dan die van reguliere banken, o.a. met bijzondere persoonlijke aandacht voor de ondernemers en de ontwikkeling van het businessplan. Qredits stelt dat zij veel flexibeler zijn in de kredietbeoordeling dan andere (commerciële)

¹⁶ <https://www.impuesto.aw/u-bent-kleine-ondernemer> (met ingang van 1 augustus 2023)

¹⁷ Naschoolse opvang

kredietverstrekkers. In 2017 is Qredits gestart met een vestiging op Aruba teneinde het ondernemerschap op Aruba te stimuleren.

Qredits Aruba biedt verschillende producten/services zoals:

➤ Microkrediet

Qredits Aruba biedt microkredieten van maximaal AWG 100.000 voor startende en bestaande ondernemers. Om in aanmerking te komen voor een microkrediet moet de startende ondernemer een businessplan uitgewerkt hebben.

➤ Coaching voor ondernemers

Qredits biedt een coach aan ondernemers vanuit zijn of haar specifieke kennis en ervaring om te helpen een goede basis te leggen voor een succesvol ondernemerschap.

➤ E-learning (cursus) voor ondernemers

Qredits biedt verschillende onlinecursussen die 'entrepeneurs' op hun eigen tempo kunnen volgen. De 'e-learning' is een combinatie van theorie, opdrachten, voorbeelden, testen en video's. Tevens is Qredits Aruba bezig met een "BeYourOwnBoss- programma", welk op Mavoniveau wordt behandeld.

➤ 'Aruba Signature Experiences Program'

Het 'Aruba Signature Experiences Program' is een gezamenlijk initiatief van Qredits Aruba en de Aruba Tourism Authority (ATA). Dit programma is bedoeld om individuen te ondersteunen die geïnteresseerd zijn in het starten of uitbreiden van hun bedrijf binnen de specifieke niches van romantiek, wellness of avontuur op Aruba die een 'high value en low impact' hebben.

➤ AGRI Business Academy

In samenwerking met het Ministerie van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling heeft Qredits Aruba het 'AGRI Business Academy' programma gelanceerd voor lokale landbouwsector. Na het afronden van dit aangepast programma hebben deelnemers de mogelijkheid om een Agrilening aan te vragen en komen ze ook in aanmerking voor begeleiding.

Er zijn verschillende andere organisaties/instanties die fungeren als katalysator voor ondernemerschap. Deze organisaties spelen vaak een cruciale rol bij het ondersteunen, begeleiden en stimuleren van ondernemers in Aruba. Deze organisaties bieden vaak middelen, training, en netwerkmogelijkheden om ondernemers te helpen bij het realiseren van de doelen en het maximaliseren van de impact.

De Raad juicht alle huidige stimulerende maatregelen voor ondernemerschap op Aruba toe, maar erkent tegelijkertijd de noodzaak van voortdurende inspanningen om het ondernemersklimaat verder te verbeteren en te versterken. Hoewel er al verschillende initiatieven zijn genomen om ondernemerschap te stimuleren, is er altijd ruimte voor verbetering.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'S' followed by a series of loops and a long horizontal stroke.

6. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden er conclusies getrokken en doet de Raad enkele aanbevelingen.

Conclusies

Het stimuleren van verantwoord en duurzaam (haalbaarheid/bestendigheid/standvastigheid/zelfvoorzienendheid) ondernemerschap op Aruba kan inderdaad een fundamentele rol spelen bij het bevorderen van economische groei, het genereren van extra werkgelegenheid en het diversifiëren van de lokale economie, vooral gezien de afhankelijkheid van toerisme die op Aruba een rol speelt. Daarnaast zorgt het ondernemerschap voor jobcreatie/werkgelegenheid en draagt bij aan het bruto binnenlandse product (bbp van een land). Tevens zorgt het voor innovatie en sociale verandering in de samenleving.

Er zijn verschillende initiatieven om een gunstig klimaat te creëren voor het ondernemerschap op Aruba. Echter, er bestaat nog steeds een kloof voor wat betreft de toegankelijkheid tot deze initiatieven en de beschikbaarheid aan informatie hieromtrent. Deze initiatieven kunnen in verschillende vormen bestaan, zoals het verstrekken van informatie, ondersteuningsmiddelen, sociale zekerheid, fiscale incentives en training. Tevens kan verantwoord en duurzaam ondernemerschap op Aruba bijdragen tot het behalen van meerdere SDG's, met name met SDG 8: waardig werk en economische groei, SDG 9: industrie, innovatie en infrastructuur en SDG 12: verantwoorde consumptie en productie, zijnde de SDG's die met het ondernemen te maken hebben.

Aanbevelingen

Ten aanzien van het stimuleren van verantwoord en duurzaam ondernemen op Aruba beveelt de Raad het volgende aan:

Centralisatie van informatie: het centraliseren van informatiebronnen is een essentiële stap om de toegang tot informatie te verbeteren en de kloof hierin te overbruggen. Door alle relevante informatie op één plek beschikbaar te maken, kunnen ondernemers gemakkelijker en efficiënter de benodigde informatie vinden zoals een informatie handleiding en/of een centrale webpagina met alle beschikbare belangrijke en relevante informatie. Dit vermindert niet alleen de zoekinspanning (mogelijkerwijs zonder concrete resultaat te vinden), maar zorgt er ook voor dat ondernemers beter geïnformeerd beslissingen kunnen nemen. Bovendien kan het centraliseren van informatiebronnen bijdragen aan een

grotere transparantie en consistentie in de informatie die wordt verstrekt. Dit verhoogt de betrouwbaarheid van de informatie en vermindert verwarring en/of misverstanden onder ondernemers.

Het vergroten van toegankelijk financiering: voor ondernemers op Aruba is van cruciaal belang voor het stimuleren van ondernemerschap en het bevorderen van economische groei. Dit kan worden bereikt door de bekendheid van bestaande financiële mogelijkheden te vergroten en duidelijkheid te verschaffen over de criteria om hiervoor in aanmerking te komen. Daarnaast is het ontwikkelen van alternatieve financieringsmechanismen, zoals 'venture capital', 'business angels' en 'crowdfunding' essentieel om startende ondernemers te helpen bij het verkrijgen van het benodigde kapitaal.

Uitbreiding van de beschikbaarheid van onderwijs en training: het uitbreiden van de beschikbaarheid van onderwijs en training is van cruciaal belang voor het bevorderen van ondernemerschap op Aruba. Door meer gerichte educatieve programma's en trainingen aan te bieden op het gebied van ondernemerschap en bedrijfsbeheer, kan het bewustzijn hieromtrent worden vergroot en kunnen ondernemers de nodige vaardigheden ontwikkelen om succesvolle bedrijven op te starten en te runnen/draaien. Deze programma's kunnen verschillende aspecten van ondernemerschap behandelen, zoals het opstellen van een businessplan, financieel beheer, fiscale aangelegenheden, marketingstrategieën en het navigeren door juridische/regelgevende kwesties. Naast het uitbreiden van educatieve programma's en trainingen is het ook van cruciaal belang om bestaande programma's en trainingen te promoten om meer bekendheid te genereren. Door de bestaande programma's en trainingen te promoten, kunnen meer ondernemers bereikt en gemotiveerd worden om deel te nemen.

Beleidsmaatregelen ter ondersteuning/flexibilisering: het implementeren van beleidsmaatregelen zoals het verminderen van bureaucratie, het vereenvoudigen van regelgeving en het verstrekken van fiscale voordelen kan de last voor ondernemers verlichten en de groei van kleine bedrijven stimuleren. Door de administratieve lasten te verminderen en de toegang tot financiering te vergemakkelijken, kunnen ondernemers zich meer richten op het ontwikkelen van duurzame bedrijfsmodellen en het creëren van maatschappelijke waarde. Bovendien kan het bieden van fiscale prikkels voor duurzame praktijken en investeringen helpen om verantwoord ondernemerschap te bevorderen en de overgang naar een groene economie te versnellen. Door deze beleidsmaatregelen te implementeren, kan Aruba een gunstig ecosysteem creëren waarin verantwoord en duurzaam ondernemerschap kunnen gedijen, wat uiteindelijk zal leiden tot een veerkrachtige en welvarende samenleving op de lange termijn.

Uitbreiden van partnerschappen tussen publieke en private sector: het bevorderen van samenwerking tussen de publieke en private sector is van cruciaal belang voor het creëren van een inclusief en ondersteunend ecosysteem voor ondernemerschap. Door partnerschappen uit te breiden tussen overheidsinstanties, bedrijven, academische instellingen en non-profitorganisaties, kan een breed scala aan middelen, expertise en netwerken worden gemobiliseerd om ondernemers te ondersteunen en te stimuleren. Door middel van deze stimulerende maatregelen kan op Aruba een gunstig ondernemingsklimaat worden gecreëerd, waarbij het succes van ondernemers wordt bevorderd en een bijdrage wordt geleverd aan de economische groei en ontwikkeling van het eiland.

Sociale zekerheid voor ondernemers: gezien het gebrek aan sociale zekerheid voor eenmanszaken of aandeelhouders die meer dan 50% van het bedrijf bezitten, is het aan te bevelen om het beleid te herzien en aanpassingen door te voeren die de sociale bescherming van deze individuen verbetert. Een mogelijke aanpak zou kunnen zijn, het instellen van een autoriteit op het gebied van onderneming en DGA om zo aan handhaving te kunnen doen alsmede om de registratiemogelijkheden bij SVb uit te breiden of een met specia(a)l(e) regeling/beleid te komen voor de DGA's. Op deze wijze kan ook deze groep ondernemers toegang krijgen tot sociale voorzieningen zoals ziekteverzekering, arbeidsongeschiktheid en zwangerschapsverlof enzovoorts. Dit kan bijvoorbeeld worden bereikt door het beleid aan te passen om een bredere dekking te bieden aan zelfstandigen en aandeelhouders met een significant belang in het bedrijf. Daarnaast kunnen alternatieve sociale zekerheidsprogramma's worden overwogen, zoals vrijwillige verzekeringen of collectieve regelingen voor zelfstandigen, om de bescherming van deze groep te waarborgen. Door deze aanpassingen door te voeren, kan het gebrek aan sociale zekerheid worden aangepakt en kunnen zelfstandigen en aandeelhouders beter worden beschermd tegen financiële risico's in geval van ziekte, zwangerschap en andere onvoorziene omstandigheden.

Fiscale voordelen voor alle ondernemers: het implementeren van fiscale voordelen voor alle ondernemers, ongeacht hun omzet, zou een positieve stimulans zijn voor het ondernemerschap op Aruba. Deze stimulans dienen overigens verbonden te zijn aan vastgestelde criteria zoals bepaalde voorwaarden en duur. Dergelijke voordelen kunnen ondernemers aanmoedigen, ondersteunen en helpen om financiële lasten te verlichten, wanneer zij deze financiële middelen wensen te gebruiken om te investeren en te groeien. Momenteel bestaat er geen specifieke regeling met betrekking tot fiscale voordelen voor Arubaanse ondernemers, behalve de vrijstelling voor eenmanszaken met een jaarlijks bedrijfsomzet van AWG 50.000 of minder. Het uitbreiden van fiscale voordelen

naar alle ondernemers zou een stap in de goede richting zijn om het ondernemersklimaat te versterken en de economische groei te bevorderen. Dit zou ondernemers helpen om competitiever te worden en hun bijdrage aan de economie te vergroten, hetgeen uiteindelijk de algehele welvaart op Aruba ten goede zou komen.

Herziening van het beleidsdocument "Entrepreneurs Development Policy for Aruba 2018-2021": de voortdurende evaluatie en herziening van beleidsdocumenten "Entrepreneurs Development Policy for Aruba 2018-2021" en initiatieven, zoals aangegeven door de DEZHI, zijn cruciaal om ervoor te zorgen dat deze inspanningen effectief zijn en aangepast worden aan de veranderende behoeften van de samenleving en de economie van Aruba.

Het bevorderen van verantwoord en duurzaam ondernemen op Aruba is essentieel voor het creëren van een veerkrachtige, welvarende en rechtvaardige samenleving op zowel korte als lange termijn.

Oranjestad, 6 juni 2024

Dhr. Tristan Every
Voorzitter
Sociaal Economische Raad

Dhr. drs. Felix R.E. Bijlhout
Algemeen Secretaris
Sociaal Economische Raad

L.G. Smith Boulevard 134, Oranjestad, Aruba
Telefoon: (297) 583-2713
Fax: (297) 5838956